

**РЕЗЮМЕТА НА ТРУДОВЕТЕ СЛЕД ЗАЩИТАТА НА
ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА
СТЕПЕН „ДОКТОР” НА ДИМИТЪР ЛЮБЕНОВ ТЮЛЕКОВ,
УЧАСТНИК В ОБЯВЕН ОТ ЮЗУ „НЕОФИТ РИЛСКИ” –
БЛАГОЕВГРАД КОНКУРС (ДВ, № 15/15.03.2011) С ЦЕЛ ЗАЕМАНЕ
НА АКАДЕМИЧНАТА ДЛЪЖНОСТ „ДОЦЕНТ” ПО НАУЧНАТА
СПЕЦИАЛНОСТ „ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРИЯ”**

**(Съгласно изискванията на чл. 27, ал. 1 от ЗРАСРБ и на чл. 83,
ал. 5 от ВПРАС в ЮЗУ „Неофит Рилски”- Благоевград)**

I. Монографии и участие в колективни изследователски

трудове:

**Обречено родолюбие. ВМРО в Пиринско, 1919-1934.
Благоевград, 2001, 268 с.**

Публикуваната монография е разширен и допълнен вариант на успешно защитения през 1998 г. дисертационен труд на тема „ВМРО в Петрички окръг, 1922-1934 г.”. Написана е върху основата на почти непознат и първостепенен документален материал, намиращ се в централните архивохранилища. Структурно е изградена от предговор, три глави и заключение: „Създаване и дейност на ВМРО в Пиринска Македония, 1919-1924”; „Държавата на ВМРО в Българския Югозапад, 1925-1928” и „Освободителното движение на македонските българи в Петрички окръг, 1928-1934”.

Стремежът е чрез изследване на българския национален въпрос да се проследи възобновяването и преобразуването на ВМРО в спомагателна организация, нейното участие в общобългарските политически борби, кризисните процеси и тяхното преодоляване, както и утвърждаването на т. нар. „държава в държавата” в три основни посоки: съдебно-наказателна дейност, нова данъчна система и въоръжените сили на ВМРО. Важна изследователска задача е открояване политическата идеология на ВМРО, нейното прилагане в региона и отношението на българските държавни органи към този процес, програмните становища по македонския въпрос и мястото на Пиринския край в тях.

С богата фактическа обоснованост е разкрит крайт на организационния режим в Пиринско. В заключението намира израз авторския опит в историко-политоложки и етнологички план да бъдат изведени главните поуки и резултати от изследователския труд. Основният

оценъчен извод е: Сложната, легална и тайна дейност на ВМРО в Пиринска Македония утвърждава нейната спомагателна институция като неотделима част от общобългарското историческо битие през междувоенния период.

Параграфи от труда „Националноосвободителното движение на македонските и тракийските българи, 1878-1944”. Македонски научен институт-София, Институт по история при БАН. Том IV, С., 2003.

ВМРО между убийствата на Тодор Александров и Александър Протогеров, с. 153-166.

Научният разказ за един от най-драматичните и съдбовни периоди в развитието на следвоенната революционна организация, 1924-1928 г. Това накъсано историческо време от четири години е рамкирано от мистериозното убийство на Т. Александров, „волята и душата на ВМРО” и от безскруполния столичен разстрел на Ал. Протогеров, ветеран, известен македонски българин и запасен генерал. Основните пунктове в повестованието са „Горноджумайските събития”, налагането на Иван Михайлов след VI конгрес на ВМРО за нейн водещ ръководител и прилагането на нова терористична тактика от показни изпълнения на издадени смъртни присъди и т. н.

ВМРО без Т. Александров остава вярна на заветите му и продължава неравната въоръжена борба срещу Версайската система и блокира нормализирането на и без това обременените след 1919 г. балкански международни отношения.

Революционната институция на македонските българи тръгва сама по пътя на собственото си обезличаване. Запазеният до 1924 г. организационен потенциал освен в битката срещу сръбските и гръцки власти бавно, но сигурно се разпилява и в братоубийствения поход против земеделци, федералисти, комунисти, анархисти, дейци на ВМРО (об) и др. Освен това ВМРО губи авторитета си от зараждащия се организационен кариеризъм, интриганство, безпринципно групиране и пагубния стремеж към еднолично водачество.

Спомагателната организация на ВМРО в Пиринския край, с. 167-179

Обобщено представяне на факторите за следвоенното рождение на организационните помощните структури, както и на процеса по незаконното институционализиране на ВМРО като „държава в държавата”. Налага се трайното разбиране, че наложеният безпартиен режим ще бъде поддържан в Петричко до победния край на водената освободителна борба.

Затова през периода 1922-1934 г. Пиринския край се възприема и брани преди всичко като основна и крайно необходима база на ВМРО.

Революционните дейци след VI общ конгрес на ВМРО (февруари 1925) и след априлския атентат в софийският храм „Св. Неделя” при пълно единодействие с официалните власти провеждат нелегални съдилища. Произнесени са и изпълнени присъди над задържаните в селата: Дъбница, Сушица, Градево и Крупник.

В параграфа е отделено място и на организационния принос за отбиване през есента на 1925 г. гръцкото войсково нападение начело с ген. Т. Пангалос.

Противно на написаното в спомените на Ив. Михайлов, който е отговорник за Петрички окръг, другият от членовете на ЦК – Ал. Протогеров има остро критично становище по дейността на спомагателната организация. В тази посока са разкрити множество любопитни подробности от развитието на организационния режим, от дейността на неговите легални проявления и неизвестни обстоятелства за логичния край и разтурянето на ВМРО след военния преврат от 19 май 1934 г.

Тайните и легални прояви на ВМРО с цялата си нееднозначна оценка, сложни и противоречиви деяния съставляват неповторима институция със собствен принос в новата българска история. Независимо от заслужаващото осъждане братоубийствено политическо насилие в Пиринския край биват идейно организирани и народностно сплотени хиляди родолюбиви българи. Всички те са възпитани патриотично, в готовност за защита на единната българска държава и продължаване на справедливата борба за свободно национално развитие на сънародниците си отвъд границите с Югославия и Гърция.

Македонската парламентарна група, 1927-1934, с. 264-268

Осветлен е проблема за мотивите на Иван Михайлов и на останалите революционни дейци при учредяването на Македонската парламентарна група. Водещият замисъл е всички легални организации в Петрички окръг да останат верни на освободителния идеал. С тази цел е наложително да продължи борбата „за свободата и запазване българщината в Македония”, което се възприема като единствено доказателство, че съществува македонския въпрос и има национално онеправдани българи.

Намирайки се под политическото ръководство на ВМРО и през двата си парламентарни мандата в XXII и XXIII Обикновено народно събрание петричките депутати следват независима от българското правителство

линия на поведение. С цялостната си дейност скритите пълномощници на ВМРО в Народното събрание водят борба за българското духовно единство. Всички те са уважавани и доказани родолюбци, които имат принос за формирането, разпространението и документирането на единната национално-политическа култура и ценностна ориентация по македонския въпрос, възприеман, разглеждан и отстояван като част от българското историческо битие и съдба.

Политическият мит за „македонско малцинство” в България, Благоевград, 2007, с. 332.

Авторската монография е в памет на Методи Димов, съотечественик и приятел от Битоля, политически емигрант в Брюксел. Опит е за цялостно пручване в историко-политоложки план и за есеистично изложение на нехуманната същност и развитие на македонизма. Целта е това злочесто явление да бъде огледано и оценено от всичките му страни, като противобългарска сръбска националистическа политическа идеология, догматичен коминтерновски-комунистически инструмент и бумерангова държавна доктрина в Република Македония.

Целенасочено издирвания достоверен архивно-документален масив е анализиран и организиран структурно в предговор, четири глави и заключение. Наименованията на водещите части са достатъчно показателни за посоките на изследователските задачи: „Как и защо „етническите македонци” се озоваха в съвременна България”; „Институционално развитие на периферния македонизъм в България (1989-2006)”; „Колективният портрет на съвременния македонизъм в България”; „Как се създава митът за „македонското малцинство” в България”. Авторската гледна точка за произходът и носителите на съвременния проскопски, периферен македонизъм в България е неизбежно свързан с опитите за неговото преобразуване в „евромакедонизъм”, с живителните форми на външнополитическата му опека, с илюзорните права и свободи на „македонското малцинство” в България и разбира се с многобройните примери на комично тиражиране и приложение на т. нар. македонистки историзъм. Важен изследователски мотив бе да се даде отговор на ясните въпроси: „Кои и колко са днешните „македонци” ?”; „Социално-психологическия облик на съвременния македонизъм в България” и „На кого са приемници и какво искат македонистите в България ?”

Научният труд дава възможност да се открият изводи и поуки с оглед нормалното развитие на бъдещите междудържавни отношения България-Република Македония. Понастоящем това за съжаление не е възможно. Фактът е лесно обясним, защото множество сили и фактори са носители на

догми, стереотипи и т.н., представящи българите като генетично обусловен неприятел на “библейския македонски народ”. Там са онези, които съхраняват и носят идеологическите заклинания срещу България, хамалеонския тип учени и т. н. В тази редица са омовските неосталинисти и редакцията на македонисткия в. “Народна воля”. Вкупом събрани те са новите строители на политическия мит за македонското малцинство в България. С тази си дейност обаче, те не са никакъв градивен фактор за освобождаване от взаимни исторически комплекси, за разграничаване на науката от политическите условности, за нормализиране на така необходимите за европейското бъдеще на региона съвременни и деидеологизирани междусъседски отношения. Без напълно да съзнават носителите на централния и периферния македонизъм улесняват поэтапното следване на албанските национални интереси във вече дуалистичната скопско-албанска държава.

Едно е сигурно – България, като държава и народ не просто е готова да бъде съюзник в НАТО и партньор на РМ в Европейския съюз. Тя даде не малко знаци че е безкористен гарант на нейния държавен суверенитет и териториална цялост. По всичко изглежда, че София не от патерналистически позиции и превъзходство на метрополия протяга ръка за взаимноизгодно сътрудничество. Дали братски подадената десница ще остане във въздуха сама, зависи от народа, политическо ръководство и общественост на РМ. Нека времето и библейското правило – “по делата ще ги познаете” осигурят фактически материал за бъдещи оптимистични анализи и прогнози.

Последните години потвърждават, че никак не е трудно и страшно в България да бъдеш “етнически македонец”. Обществената чувствителност и сдържаност могат да бъдат провокирани само от организирани външни проявления на колективния национален сепаратизъм и от раздуханото илюзорно етническо противопоставяне между българи /татари/ и македонци /славяни/.

Драматичният “проблем Македония” от XIX век, та до наши дни е непрекъснато усложняван. България загубвайки серия дипломатически, политически и военни битки разпиля сънародниците си не само в географската област Македония. Остана само интелектуално сражение за нейното автентично културно-историческо наследство, духовна самоличност и нравствена сила, които са неповторим влог в общобългарската историческа съдба.

Съвременният български народ е най-доброжелателно настроен към РМ и нейното население. Дано през следващото хилядолетие и там

разберат, че антимакедонизмът не е българска държавна идеология. Става дума за система от научни възгледи и средства за обективен анализ. Тя не заплашва никого, но и занапред ще бъде аргументирано средство срещу опитите за източното разширяване на следвоенната македонска нация върху българска етническа територия.

Параграфи от труда „Разлог. История, традиции, памет”. Ирин-Пирин, Благоевград, 2009.

Управление между войни и мир, с. 219-233.

Борби за свободата на българите в Македония, с. 285-306.

Двата параграфа са част от междудисциплинарен проект за написване след 1989 г. на една от първите мащабни и академични поселищни истории на градския център Разлог и прилежащите му населени места.

Научно-историческото възстановяване на събитийната плетеница стана радостен публичен факт благодарение запазените документи в Държавен архив – Благоевград и на издадените проучвания, спомени и бележки на видните разложани: Лазар Костов Нишков, Петър Цветков Цуцуманов, Славчо Даскалов, Христо Киров и др.

В първия параграф е приложен институционалния метод и по този начин бива разкрита историческата обстановка и учредяването на местната общинска власт. Посочен е и важния колоритен шрих за излищното противоборство между Разлог и Банско относно запазването в главния град административния център на Разложката котловина. През периода 1912-1918 г. общината продължава управленческата си дейност и в града са назначени първите околийски служители, а от есента на 1913 г. е открита началната свободна редовна учебна година.

Общината и през трудните военни години, 1915-1918 г. се утвърждава като значим фактор за подпомагане нелекия живот на всички граждани. Благодарение съдействието на видните граждани братя Петър и Иван Каназиреви в града е открит гимназиален клон.

От града и съставните села на днешната община Разлог по бойните полета на двете балкански войни преминават над 193 души, участници в в Македоно-одринското опълчение. По време на Първата световна война загиват 134 души.

Следвоенното време е белязано от разделителните линии на граждански конфликти, партийни спорове, кризисно стопанско развитие, а с бежанското присъствие в града и района от 1913 г. насам е открит и самостоятелния фронт на борба за свободата на македонските българи. Тази тема е основна в другия авторски параграф. От различен досега изследователски ъгъл са открити основните фактори, обстоятелства и предпоставки за дейността на ВМРО в града и региона, нейното участие в „септемврийските събития“ през 1923 г. и изобщо развитието на легалното освободително движение до 1944 г.

Борбите за Македония в свободния български край са осмислени освен от проявите на ВМРО, още от обвързания с организацията обществен актив. Това са учителите, читалищните дейци, общинските и държавни служители, членовете на македонските младежки организации и най-вече македонските братства. Отличен пример за това е мисията на Македонското благотворително културно-просветно братство „Гоце Делчев“ в Разлог. Неговият архивен фонд е запазен и това позволи детайлното разкриване на богатата му дейност.

През целия период от 1919 до 1944 г. не само върху сградите, но и в съзнанието на разложани се запечатват надписите „СССР“ и „ВМРО“. Графитите с четирите букви символизират преплитащите се в градския живот два следвоенни идеала: за социална справедливост и за национална свобода на българите в Югославия и Гърция. Във всички прояви и форми на македонската освободителна борба участват и представители на българските жители от известния планински край с бунтовни традиции.

II. Студии, статии и публикации на документи:

Иван Михайлов и ВМРО в Петрички окръг. Опит за психография. – Македонски преглед, 1998, № 1, с. 65-78.

Българското националноосвободително движение в междувоенния период попада под изключително силното въздействие на личностния фактор. В особена степен това се отнася за ВМРО, която в резултат от своето възстановяване постепенно започва да приема облик на боева конспиративна, строго централизирана терористична структура. Върху традиционната въоръжена институция на македонските българи значителен отпечатък оказват духовните качества и светогледа на нейните ръководители.

От 1922 г. и особено от 1925 г., бидейки избран за член на ЦК, Иван Михайлов непосредствено отговаря, следи, напътства и ръководи дейността на ВМРО в Петрички административен окръг (Пиринска Македония, Пирински край, Пиринско).

Авторът подчертава най-значимите страни от духовния свят на Ив. Михайлов. Неговият характер оказва определящо влияние върху развитието на спомагателната организация на ВМРО.

Иван Михайлов се проявява като своенравен идеалист, революционер, политически деятел, ратуващ за национални и граждански права на македонските българи в Югославия и Гърция, патриот, търсещ обходни пътища с цел постигането на общобългарския обединителен идеал.

Културно-стопанският институт на ВМРО в Пиринския край, (1925-1934). – Известия на Исторически музей-Благоевград, 1999, № 1, с. 27-32.

Ръководеното от ВМРО културно-стопанско развитие в Петрички административен окръг през периода от VI конгрес (февруари 1925, с. Брежани) до военния преврат от 19 май 1934 г. е подчинено на обричащия девиз „Всичко за Македония”.

Организационната културно-стопанска политика е мотивирана както от стремежа за модернизирание на окръга, т. е. „македонския Пиемонт”, така и от негласната цел ВМРО да изяви градивната си мисия пред българската държавна власт. По този начин, печелейки правителствената благосклоност, да може необезпокоявана да води нелегалното революционно дело. Налице е и друг мотив. Да бъде отклонена човешката енергия и социален потенциал от ширещите се противодържавни „разрушителни и крайни идеи”, а ВМРО на Ив. Михайлов да запази командните си политически позиции в окръга.

Именно дейците на ВМРО са вдъхновители, а адвокатът Панчо Тошев, пълномощник на ЦК за спомагателната организация оглавява и културно-стопанския институт. Той се състои от Окръжен, околийски и градски културно-просветни съвети, чиито членове и активисти са носители и организатори на множество разумни инициативи: туристическа реклама, строителство на високопланински хижи и заслони, учредяване на кооперативна централа, хигиенични и благотворителни комитети, административно-териториална реформа, откриване на пансион и детски летовища и т. н.

Бойният и културно-просветният институт на ВМРО взаимно се допълват. С хуманистичната насоченост и благородния замисъл на мащабното културно-стопанско дело организационното ръководство иска да притъпи неблагоприятните последици от наказателната роля на боевия институт спрямо растящия брой противници на ВМРО. Но безспорно дейците на българската революционна институция, застъпващи романтичната идея с „култура, просвета и родолюбие“ да се върви към освобождение на Македония заслужават висока положителна оценка.

Статии от труда „Енциклопедия „Пирински край“, т. II, Благоевград, 1999, с. 37, 112-113, 135, 177, 215, 278-279, 286-287, 314-315, 341, 421-422, 456.

Биографични статии с енциклопедичен и научно-изследователски характер. Те са посветени на Г. Настев, Г. Петров, П. Попарсов, Стр. Развигоров, Вл. Руменов, Е. Спространов, Хр. Станишев, Хр. Татарчев, П. Тошев, П. Чаулев, К. Янков. Авторските мотиви са подчинени на целта да бъдат възкресени политически, революционни и обществени дейци, чиито живот и заслуги е почти непознат, а и дълги години е бил незаслужено под идеологически похлупак. Освен това т. нар. „личностен синдром“ много често е определящ субективен фактор в освободителното движение на македонските българи през периода 1893-1934 г. Най-сетне този тип проучвания, нямат самоцелен характер, а чрез богатия фактически материал един ден може по-лесно да бъдат открити социално-психологическите портрети на участниците в българските революционни и освободителни борби след 1878 г. Понастоящем темата все още е „бяло поле“ в отечествената историография.

Ньойски мирен договор, 1919, с. 58, 61.

Научно-популярна характеристика на териториалните, военните, политическите, финансовите и икономическите клаузи на Ньойския диктат. Посочени са неблагоприятните следвоенни последици от приложението на договора върху общобългарския икономически, политически и духовен живот.

Конгресите на ВМОРО/ВМРО с. 87, 246, 273, 442.

Съдържателно представяне програмните решения на Солунския конгрес на ВМОРО, 1896 г. и на най-висшите ръководни органи на следвоенната ВМРО през 1925, 1928 г. и 1932 г. Енциклопедичното проучване е подчинено на авторската цел от едно по-мощно изследване на конгресните събития като своеобразни, компенсаторни „народни събрания” на отсъстващата българска държавност в подвластното на Османската империя до 1912 г., а след 1919 г. на Югославия и Гърция българско етническо землище.

Четническата акция на Македонския комитет, 1895, с. 429-430.

Обобщено изложение въз основа на всички достъпни извори на организираните от Македонския комитет въоръжен опит за отстояване правата на българите в Македония и Одринска Тракия. Няма особен отзвук сред „вътрешните българи”, но е умело използвана от правителството на К. Стоилов, което успява да възстанови дипломатическите отношения с Русия и да наложи признаването на Фердинанд за княз на България.

Политическите и светогледните възгледи на македонските българи след Първата световна война. – Във: В памет на Константин Пандев. Българските националноосвободителни движения след Берлинския конгрес 1878 г., С., 2000, с. 62-71.

Научната тема за световъзприемането на македонските българи крие доста богати изследователски възможности. Може да разшири и обогати познавателния ни кръгозор по такива понятия като: род, семейство, родина държава, политика, власт пари, свети места смисъла на човешкия живот, смърт, любов, омраза, свобода, робство и т.н.

Този вид научни дирения в повечето случаи са свързани с по-бързото съставяне на работни хипотези, които след добросъвестно архивно-документално проучване изграждат цялостни концепции, почиващи на сериозни изводи. Етноложките способности и конкретно историческия подход, като средства за разкриване и оценяване политическия светоглед на македонските българи, се оказват надежден мост за по-пълнокръвното разбиране и осмисляне на общобългарското минало и сегашно битие.

Дейността на Македонската парламентарна група в XXII и XXIII Обикновено Народно Събрание (1927-1934). – Македонски преглед, 2001, № 1, с. 23-44;

Настоящата статия е посветена на тема, която не е изследвана, анализирана и оценявана самостоятелно. Авторският интерес е провокиран

от все още продължаващите в Република Македония фалшификации и ненаучни тълкувания на статута и дейността на Македонската парламентарна група.

Това обуславя целенасоченото и задълбочено изучаване автентичните извори, които най-пълно документират разнообразната дейност на депутатите, родени в края на XIX век в географската област Македония.

Всички членове на Македонската парламентарна група са уважавани български патриоти. По правило те се определят предварително и се избират с помощта на ВМРО от населението на Петрички административен окръг, където от 1922 г. е въведен безпартиен организационен режим.

Македонската парламентарна група се утвърждава като самобитен законодателен фактор, защитаващ идеята за българско духовно единство, разобличаващ асимилаторската политика на сръбските, гръцките и румънските окупаторски власти и не одобряващ българо-югославското сближение. Защото то се възприема от македонските българи като предателски акт спрямо национално онеправданите съотечественици във Вардарска Македония.

Народните представители от българския югозапад защитават политическата идеология на ВМРО и са обект на нейния строг контрол. Посредством необичайното парламентарно образование нелегалната ВМРО се превръща в своеобразна част от българската политическа система.

Предизвикателствата на двубоя за българското културно-историческо наследство в географската област Македония. – Във: Културата и предизвикателствата на новия век. Годишник на Факултет по изкуствата при Югозападен университет „Неофит Рилски”-Благоевград, т. I, Благоевград, 2001, с. 140-144.

Истинско авторско предизвикателство са днешните новаторски опити за обективен анализ по многоликата тема „Македония”. Споделената научна информация и академични мисли винаги носят риска да не се възприемат еднозначно. Това е лесно обяснимо. Исторически формиралите се национални идеологии, митични предрасъдъци и натрупаната омраза след войните през миналия век имат негативно отражение върху балканското етнокултурно пространство.

Сега „фронтовата линия” е ясно издълбана. Македонистката държавна доктрина срещу позицията на българската научна и културна

общественост, която е страж на документираната историческа истина и пази родовия спомен за страдалческия образ на Македония.

Посочвайки главните уязвими места на историографията в Република Македония са изведени поредица от предизвикателствата на политически оформилият се двубой за българското културно-историческо наследство в географската област Македония.

Статията завършва с един отворен въпрос: „Възможно ли е, отдавна решени въпроси в европейската наука, да бъдат постоянен обект на безплодни спорове и провинциални закачки ?” и с един основен градивен извод: „Българското историческо битие в географската област Македония е благодатна възможност да провокира множество полезни идеи и стопански инициативи. Важното е през ХХI век да се опознае и уважава противоречивото наследство, което е част от общочовешката история. Истинското предизвикателство е общото минало да оживее откъм добрата си страна в един свободен, осигурен и справедлив европейски свят”.

Нова организация с познати идеи. По повод решенията на Х-то юбилейно генерално събрание на Световния македонски конгрес. – Анализи, прогнози, документи. Бюлетин на Македонски научен институт, 2001, № 1, с. 21–29;39.16.

Целта е да бъдат разбулени истинските мотиви за учредяването на македонистката организация Световен македонски конгрес, чиито основоположници се представят за наследници на „македонския конгрес”. Известно е че този „конгрес” е открит на 12 януари 1899 г. в Женева по идея на българина от Охрид, адвоката Георги Капчев.

Световният македонски конгрес е организиран застъпник на традиционната пропагандна война, целяща подмяна скриване и размиване пред световната научна общественост на истината за българското културно-историческо наследство в Македония.

В чисто организационен, институционален и пропагандно-идеен план е анализирана дейността на СМК. Едва ли е ще бъде приет отделен закон за новата македонистка структура, но никак не е изключено при определени случаи, неправителствената формация да се впише успешно в македонистката държавна стратегия на Република Македония.

Обречените пролетни надежди на провинциалния македонизъм в България. – Анализи, прогнози, документи. Бюлетин на Македонски научен институт, 2001, № 2-3, с. 25–34.

Поводът за статията е календарен – Всяка пролет, в продължение на 20 г. убийството на българския революционер Яне Сандански (1872-1915) се отбелязва чрез скандални форми и едни и същи антибългарски послания. Техните носители са малобройната македонистка общност, която реално се ръководи от явни и тайни представители на властите в Република Македония.

Разкрита е технологията при организирането и провеждането на обърнатите възпоменателни пролетни прояви около Роженския манастир.

Илюзорно е да се мисли, че няколкостотин души, които имат проблеми с личното си представяне в обществото и с материалното си осигуряване, могат да бъдат уважавани идеални борци пред цивилизования свят за политическо узаконяване на оперетъчния македонизъм в България. Не е възможно и каквато и да било подмяна на индивидуалните граждански права с натрапеното колективно обезличаване на вековното българско етническо присъствие в Пиринска Македония. Съвременният македонизъм се опитва да удължи живота си чрез отвличащи удари по периферията на т. нар. македонско етническо пространство. Но и този подход едва ли ще има трайно бъдеще. Защото забраната на културно-просветно сдружение „Радко” никак не е съпоставима с дейността на незаконните омовски фракции. Освен това с предстоящите уставни промени е редно да бъдат гарантирани човешките права на българите в Република Македония, които са хилядолетен исторически и настоящ факт там.

Иван Караджов от с. Лешко, Горноджумайско – непознатият ръководител на ВМРО. – Известия на Исторически музей-Благоевград, 2003, № 3, с. 29-52.

Научното съобщение илюстрира общото правило, че идеологическата цензура е безсилна да покрие с трайна забора делата на политически дамгосаните личности от миналото. В историята на всеки народ винаги идва времето за спокойно тълкуване на тяхната дейност, на публични оценки и обществено признание.

Иван Караджов е революционен деец, учител по музика, пунктов началник и член на ЦК на ВМРО през 1928-1932 г. Изследователският подход бе подчинен на идеята чрез неговата обществена биография да се разкрият малко известни страни от дейността на ВМРО и нейния конспиративен организационен живот.

Още през януари 1925 г. Ив. Караджов има намерение за описване наказателната акция от 12 септември предходната година. Досега не са

открити никакви следи от негови спомени. Не знаем мотивите му за псевдонима Веригин. Но едно е сигурно – Ив. Караджов е суровия войник на борбата за разбиване с музика, слово и оръжие тежките вериги с които е окована националната свобода на българския народ в Македония.

Убийството в село Баница, Серско или новото рождение на Гоце Делчев. – Македонски преглед, № 4, 2003, 29-52.

В статията се проследява жизнения път и дейност на Гоце Делчев, български революционер и легендарен водач на Вътрешната Македоно-Одринска Революционна Организация. Изследователското ударение е върху последните години и месеци от неговия драматичен живот, свързани с решенията на Солунския конгрес (януари 1903) за въстание в европейските вилаети на Османската империя. Представени са всички известни версии за убийството на Гоце Делчев в с. Баница, Серско (4 май 1903). Отхвърлена е тезата за предателство против личността на Г. Делчев. Разкрити са онези факти и обстоятелства от миналото на ВМОРО и името на Г. Делчев, които успешно са употребени от някои представители на научните и политическите среди в Република Македония за антибългарски цели и внушения.

Юбилейно възпоменание за Тодор Александров.– Македонски преглед, 2004, №, 3, с. 25-54.

Научната статия има юбилеен, възпоменателен характер. Тя е посветена на 80 години от убийството на Т. Александров. Нейната цел е да се разкрият основните страни от живота и революционната дейност на Т. Александров. Изследователските задачи са мотивирани и от желанието за подчертаване важни проблеми за бъдещи изследвания и оценки.

Едновременно с основните биографични моменти е показан революционния портрет на Т. Александров като организатор, идеолог, политик и своеобразен държавен деятел в развитието на македонското освободително движение. Направен е опит да се определят факти и принципи, определящи общественно-политическите и идейни възгледи на революционера. В качеството на екзархийски учител, войвода, македоно-одрински опълченец, началник на разузнавателен пункт, офицер за особени поръчки и член на ЦК на ВМРО той напълно е обгърнат от идеята за освобождение на Македония и нейното обединение с България.

Видният ръководител на ВМРО е пример за месиански фатализъм, съпътстващ личния му живот и революционната борба в Македония.

С цялостното си революционно битие легендарния български революционер укрепва стратегическите участъци на ръководения от него

единен национално-освободителен фронт. Това е и изградения модел, характерен за легалната и революционна борба на македонските българи през междувоенния период.

Тодор Александров има историческа заслуга за превръщането на ВМРО в най-мощната, боева, конспиративна и съпротивителна народна сила в борбата против сърбската и гръцка окупация на Македония.

Със свойствения за него мащаб той успява да внесе промени в психологията на световното обществено мнение по македонския въпрос. Съдбата на Македония се превръща в значим проблем на международната дипломация.

В статията са посочени множество документални доказателства, илюстриращи надпартийната, общобългарска национална характеристика в поведението на Т. Александров. Ето защо некоронования планински цар на „боева Македония“, макар и 80 години след неговото убийство заема значимо място в отечествения пантеон.

Статии от труда „Алманах на българските национални движения след 1878 г.“, Институт по история при БАН. Академично издателство „Марин Дринов“. // С., 2005, с. 259-260, 263-264, 272, 274, 276, 284, 290-291, 301, 314-315, 325, 328-329, 365, 374-375.

Биографични статии с енциклопедичен и научно-изследователски характер. Те са посветени на Александров, Тодор; Атанасов, Георги; Атанасов, Филип; Бъчваров, Владимир; Василев, Алеко; Весов, Любомир; Въндев, Георги; Гюрков, Йордан; Димов, Методи; Кавракиров, Симеон; Кушев, Илия; Кърничева, Мелпомена; Михайлов, Иван; Мълчанков, Стоян; Мърмев, Петър; Филипов, Стоян; Чучков, Ефрем.

Авторските мотиви са подчинени на целта да бъдат възкресени политически, революционни и обществени дейци, чиито живот и заслуги е почти непознат, а и дълги години е бил незаслужено под идеологически похлупак. Освен това т. нар. „личностен синдром“ много често е определящ субективен фактор в освободителното движение на македонските българи през периода 1893-1934 г. В този смисъл е важно да се посочи, че приносната „личностна история“ е важен ключ за осмислянето на водените братоубийствени борби, за обяснение на протеклите разделни псъбития и въобще за цялостната характеристика на конкретното историческо време.

Най-сетне този тип проучвания, нямат самоцелен характер, а чрез богатия фактически материал един ден може по-лесно да бъдат открити

социално-психологическите портрети на участниците в българските революционни и освободителни борби след 1878 г.

Вътрешна македонска революционна организация (ВМРО), с. 134-138;

Енциклопедичната статия е опит да представи и оцени цялостната дейност на ВМРО през периода 1918-1934 г. Изследването е илюстрация на авторският стремеж да се осветли и обясни нейното развитие чрез максимално добросъвестен поглед „отвътре” т.е. чрез проучването на обекта като своеобразна институция, проява на българската национална революция от нейния епilog и обречен етап.

Революционната институция на македонските българи наследява в идейно, политическо и организационно отношение предвоенната ВМОРО. Историческата ВМРО е българска освободителна организация, която воюва срещу несправедливия Версайски ред и защитава българското население във Вардарска и Егейска Македония от денационализаторските пропаганди и режими на Югославия и Гърция.

Горноджумайски (1924), с. 233-234, Дъбнишки (1925), с. 235, Кюстендилски (1922), с. 244 и Неврокопски събития (1922), с. 245-246.

Статии, които отразяват последните достижения на българската историческа наука за развитието на революционните борби на македонските българи след Първата световна война. Тези събития са свързани с утвърждаването на ВМРО като „вътрешен неотговорен фактор” в пределите на Третото българско царство и са една от причините за политическото насилие в страната.

Основната последица от тях е ликвидирането на федералистките въоръжени групи и превръщането на пограничните райони в организационен „нелегален тил и база” с оглед на очертаващата се продължителна освободителна борба.

Македонска парламентарна група, с. 169-170.

Енциклопедична статия, обобщаваща тематичните изследвания на автора.

Македонска федеративна революционна организация, с. 174-175.

Нелегално въоръжено поделение на учредената в София Македонска федеративна емигрантска организация (4 декември 1921). Нейният състав е от самоопределили се за „истински автономисти” разнородни противници на ВМРО. Програмната им цел е създаването на независима федеративна Македония като етап от изграждането на бъдеща балканска федерация.

В резултат от акциите на ВМРО в Неврокоп, октомври 1922 г. и Кюстендил, декември 1922 г. федералистките погранични бази са унищожени. Част от въоръжените федералисти около Ст. Мишев и Гр. Циклев съставляват ядрото на създаденото по това време от сръбския режим Дружество за борба с българските бандити. Друга част поемат пътя на политически емигранти, сътрудничат на прокоминтерновския в. „Македонско съзнание”, погребват безславно организацията си и се вливат във комунистическата фракция ВМРО (обединена)

Македоно-Одринското въстание – 100 години между науката и политиката. – Във: 100 години от Илинденско-Преображенското въстание (1903 г.). Сборник доклади от международната научна конференция, София, 26-27 септември 2003 г. С., 2005, с. 237-247.

Основният изследователски обект в юбилейната статия е мястото на Илинден и Преображение в българската историческа съдба; за възприемането и оценката на националното дело от поколенията; за идейните рамки на многобройните възпоменателни илинденски тържества; за трудния път по отстояване на изстраданите истини относно Българския Илинден; за развитието на непознатата илинденска символика и паметни знаци в цялостната история и култура на българите от Македония и т. н.

До разделната 1944 г. свободната българска държава е най-естествената среда, в която ветераните от 1903 г. могат публично да изповядват съкровени мисли, да изпълняват „Илинденския химн”, да се сдружават в своя „Илинденска организация”, да отдават почит на загиналите си другари, да издават календари, списания, книги и т. н.

Няма друга дата от политическия ни календар през XX век, която да бъде така обезличавана от поредица отрицателни за българската национална кауза резултати. Затова много често бумеранговия събитиеен ефект погребва или ограничава за дълго време автентичното илинденско послание. В тази посока са посочени множество факти, любопитни детайли

и обстоятелства от двете страни на западната българска граница. Дано и от двете страни, България и Република Македония има воля, за да се осветлява с морала и средствата на науката общото, доста поучително балканско историческо минало.

Преди 100 години въстаническият огън обхваща териториите на четири съвременни балкански държави Турция, България, Гърция и Република Македония. Въстаниците се бореха за обещаната, но неполучена от Великите сили свобода и човешки правдини. Убедени сме, че най-после в свободния демократичен свят ценностите на въстаниците ще бъдат осмислени и възприети от всички народи на Европейския югоизток.

Кюстендил и Горна Джумая – затворените врати на окупирана Македония, 1919-1934. – Във: Известия на Исторически музей - Кюстендил. Доклади и съобщения от IV Международен симпозиум „Пауталия–Велбъжд–Кюстендил и прилежащите им територии”, Кюстендил, 2-4 октомври 2003, Велико Търново, 2005, т. XI. с. 229-232;

Историческият живот на населени места, разположени в непосредствена близост до изкуствена държавна граница е по-особен изследователски обект. Строгата охрана на омразната бразда, която разсича дълголетни родови корени има психологическо въздействие за жителите на всички погранични селища.. По обективен път се формира интересен светоглед, чиито научно тълкуване може да обогати миналото битие на нашите съотечественици в Македония, Добруджа, Тракия и Западните покрайнини. Това е нетрадиционен и обемен проблем, защото върху вековното българско етническо землище са прокарани от 1878 г. насам хиляди километри нови политически граници. В този смисъл отговорите на изследователските задачи могат да бъдат търсени по различен и по-необичаен начин. Важно е постепенно да се открояват академичните приноси в няколко тематични посоки: История на граничното строителство в Европейския югоизток; Държавните граници и стопанското развитие на отделните региони; Бежанска и колонизаторска политика в съседните враждебни страни; Политическото насилие и етноложките аспекти в предизвиканите промени на националното съзнание; Възприемането вражеския образ на съседа; Граничната полоса, като място за сблъсък на национални стереотипи и т.н.

Съобщението е опит тези методологически тип разсъждения да бъдат приложени с оглед развитието през междувоенния период на организираното революционно движение на македонските българи. Естествено да бъде открити последиците за населението на двата погранични главни града от въведеното през 1927 г. военно положение.

В Кюстендил и Горна Джумая (дн. Благоевград) с военния преврат от 19 май 1934 г. бяха зачертани народните усилия за премахване на граничната бразда. Великите сили и съседните държави не допускат каквато и да било териториална промяна. Но постигнатото тогава, особено в областта на културата и стопанството не бива да се отрича. Различните граждански инициативи от 20-30 – те години на XX век имат място в съвременния живот на Кюстендил и Благоевград. Важното е законните обществени институции да бъдат достоен партньор и градивен коректив на местните изпълнителни власти от пограничния район, който най-после трябва да се отвори за свободен обмен на стоки, идеи, капитали и хора.

Конгресите на ВМОРО/ВМРО в историческата съдба на Македония. – В: 100 години от Рилският конгрес на ВМОРО. История и съвременост. Сборник доклади от международната научна конференция, Благоевград, 29-30 септември 2005, Кюстендил, 2006, с. 137-147.

Аналитичното повествование върху основата на запазените конгресни документи е с цел да отреди не изопаченото, а действителното място на тайните форуми в историческата съдба на населението от географската област Македония.

Всеки организационен конгрес е обект на кратка характеристика, за да бъдат посочени по-значимите тематични изводи:

Конгресите на ВМОРО/ВМРО въплащават върховната законодателна власт в организацията-държава. Депутатите-делегати приемат устави и правилници. Те са утвърдената конституционна норма за многобройните ѝ членове. Избираните ЦК са изпълнителната власт, която ръководи нелегалната армия и боева сила, утвърждава съдебни присъди и носи отговорност за финансовото осигуряване на организацията. По тази логика Задграничното представителство е външното министерство на революционната институция.

Организационните конгреси не са изолирани от фракционните борби и личностна несъвместимост в македонското освободително движение. Налице са противоречия между „централисти и децентралисти“, „върховисти и вътрешни“, „революционери и еволюционисти“, „сарафисти и санданисти“, „националисти и интернационалисти“, „въоръжени нелегални и командири от креват“. Причините за това явление са сложни и многопластови. Но до голяма степен те са продукт и на идейното противоборство в сбоводната българска държава, а в никакъв случай не са на национална основа. Въображаемите македонци, които преследват навсякъде омразните им българи, са следствие от злочеста политическа

конюктура и те не са реален исторически персонаж. Конгресните документи и решения доказват това.

Тъй както дейността на ВМОРО/ВМРО е немислима без България, така и нейните конгреси са невъзможни без свободната българска държава. От 8 известни конгреса, 5 са проведени в България. По правило всички конгресни, програмни възгледи и цели, анализи и оценки са предварителен обект на българската политическа мисъл. Тя е един от най-важните фактори в развитието на революционната идеология до 1912 г., а и след 1919 г.

С всичките си възходи и падения, очертани в конгресните отчетни доклади и резолюции, ВМОРО/ВМРО олицетворява и символизира невидимата, тайната българска държавност в окупираната организационна територия. В този смисъл конгресите – парламенти са част от драматичната съдба на Македония и събития от автентичната история на българското етническо землище.

„ВМРО – съвест и щит на българите в Македония”. Иван Михайлов – идеолог или терорист. – Във: Тероризъм, интелектуализъм и балкански безпокойства. Издава Международния университетски семинар за балканистични проучвания и специализации при Югозападен университет „Неофит Рилски”, Благоевград, 2005, с. 64-71;

Иван Михайлов е единственият от членовете на ЦК на ВМРО, който напуска грешния свят от естествената си смърт. Написаното за него продължава да бъде изпълнено с крайни оценки, само възхалително или само обругателно. Израстването и утвърждаването му като ръководител на ВМРО е описано едва ли не като добре познатите партийни сценарии за задкулисни и интригантски битки по върховете с цел безскруполно овладяване командни структури.

Статията е опит да продължат авторските изследвания върху голямата тема за непознатата част от революционната биография на Иван Михайлов. Ключовото начало е ранното публицистично творчество на Михайлов, което е добър психографски извор. За целта са анализирани двете доскоро малко познати негови статии: „Защо се бори и ще се бори Македония ?” и „Няколко думи за вътрешното македонско движение”.

Интелектуалният вдъхновител на индивидуалния терор срещу сръбските окупатори в Македония не крие предпочитанията си към рисковете на революционната борба. Нейният най-последователен носител построява пирамидата на „конспиративната централизация” във ВМРО. Най-отгоре стои „самоотречения идеолог”, под него са близките на Михайлов организатори и ръководители на бежанските организации в България, Европа, САЩ, Канада и Австралия, след това са терористите или високо ценените от него „братя на смъртта”. Тези „народни храбреци” привеждат в действие ударната сила на ВМРО. В основата на революционната пирамида са нейните тайнствени конспиратори, които съставляват бъдещата освободителна армия.

Въпреки че като цяло биографията на Иван Михайлов тепърва ще бъде обект на задълбочени научни изследвания със сигурност може да се твърди, че много страни от неговото поведение като легален и обществен деец в емиграция са предопределени от вече изградения стереотип на идеолога-организатор до 1934 г.

Следи от проблема Македония в архивния фонд на в. „Пиринско дело”. – Архивен преглед, 2007, № 3-4, с. 130-134.

С настоящия преглед на архивния фонд „Редакция на в. „Пиринско дело”, 1945-1995” се цели подпомагането на бъдещите изследователи по проблема Македония в българо-югославските отношения през периода 1948-1989 г.

През половинвековното си съществуване в. „Пиринско дело” се утвърждава като уникален информационен институт. В неговия архивен фонд, които не е използван за научни цели, се съдържат ценни исторически извори. Съхранен е и част от богатия фотоархив на вестника. Той е добра илюстрация за дейността на журналистическия колектив и допълнение към вече комплектувания архив на закрития фондообразувател.

Създаденото документално богатство е автентичен извор, който несъмнено ще бъде въведен в благороден научен оборот. Публикуваното във вестникарските колони и предадените на държавно съхранение архивни документи са в отговор на повишения обществен интерес и на отговорността към съдбата на македонските българи.

Непубликувани документи за съдебно-наказателната дейност на ВМРО в Петрички окръг през 1925 г. от Държавен архив-Благоевград. – Известия на държавните архиви, 2007, № 94, с. 107-132.

Документалната публикация има за цел да запознае научната общественост и най-широк читателски кръг с непознатите 12 документи за съдебно-наказателната дейност на ВМРО през 1925 г. Те се съхраняват в Териториална дирекция „Държавен архив“-Благоевград. Имат регионален географски обхват и касаят драматични събития от живота на населението в селата: Дъбница, Сушица, Градево и Крупник. Те се автентичен извор за бъдещи задълочени изследвания за значимата научна тема за общобългарското политическо насилие през периода 1919-1944 г.

Днешният македонизъм между миналото и бъдещето. – Във: Българите във войните за национално освобождение и обединение, 1876-1919. Сборник от доклади и съобщения от Национална научна конференция, Плевен, 20-21 септември 2007 г., Плевен, 2008, с. 477-483.

Идеята за авторското участие в юбилейния научен форум е мотивирано от темата и домакинството на Плевен, историческия за „Стара или Горна България“ град. Освен това няма друго по достойно отрицание на македонизма от участието на българския народ в борбите и войните за неговото национално освобождение и обединение през XIX и XX век.

В статията са проследени промените в обществото съзнание, в България и в Република Македония спрямо войнишките гробове и паметници. Никой не може да унищожава признателността към паметта за героите на българите в Македония, защото нейните чеда трайно се настаняват в отечествения пантеон. Полученото национално единение е още по-силно, защото хиляди българи на три пъти, през 1912 -1913, 1915-1918 и 1941-1945 г. воюват в Македония за нейното свободно бъдеще. Последвалата национална трагедия и покруса не отрича освободителните идеали. Те по-скоро открояват високата цена, която плаща целокупният български народ в името на благородните си цели – всички българи да живеят под един общ държавен покрив. Това е вече само история, защото бленуваният идеал не е постигнат, а Македония престава да бъде приоритет на българската външна политика. Но е нормално в нашия национален стереотип мъчително да се възприемат чуждите опити в домашно етническо пространство да се формира небългарска национална принадлежност. Особено болезнена е тази реакция за съдбата на Македония, където за по-малко от половин век българите три пъти – 1913,

1919 и 1944 г. са принудени да променят народността си. Така се стига до формирането на паталогична, травматична идентичност, на етнически мутанти с табуидно параноично мислене. Точно това следствие от чуждоземно политическо насилие в отечествените ценностни представи се възприема като провокация и предизвикателство към незаслужаващият таково отношение съвременен и достатъчно толерантен български народ.

В България няма сериозни политически сили и обществени фактори, които да бъдат съгласни или заставени под маската на демократични ценности да допуснат връщане към времето на т. нар. „културно-национална автономия от димитровския период”. Няма да бъдат узаконени и обществено приветствани направляваните отвън стремежи да се работи за денационализация и асимилация на българското население в неговото изконно етническо землище. Още повече, че то влиза в географско пространство, което е било обект през 1913 г., 1919 г. и 1947 г. на международноправно признание.

Младотурският преврат и етнонационалните нагласи в Османската империя през 1908-1909 г. – Във: В търсене на националния идеал, 1878-1913. Доклади и съобщения от международната научна конференция, Благоевград, 2-3 октомври 2008 г., Велико Търново, 2009, с. 304-311.

Годината 1908 г. е белязана от три взаимосвързани събития, които обуславят поредната криза в международните отношения. Това са младотурският преврат, присъединяването на Босна и Херцеговина към Австро-Унгария и обявяването на българската независимост в старопрестолния Велико Търново. Изследователският ъгъл е насочен така че познатите събития да се проследят през призмата на българския национален идеал и като пресечена точка от националните нагласи на останалите по-значими етнически общности в Османската империя.

Формирацията се интелектуален и обществен елит на многобройната българска християнска общност е абсолютно наясно с етнополитическата обстановка в империята. Въпреки липсата на единство в неговите редове е налице цялостна програма за обновление на държавата, която неминуемо води до конфликт с младотурските управляващи среди. Българите съзнавайки численото си превъзходство и обладани от обявената независимост на Царството желаят да бъдат свободни граждани в Османска Турция. Водени от стремежът си към национално самоопределение те не се отказват от духовното единство с българската държава. Възприемат австро-унгарския модел за решаване на националния проблем, а не деспотичния в царска Русия. Традиционната програмна цел за автономия на Македония и Одринска Тракия е преобразувана в

политическо искане за областно самоуправление. Не се приема младотурското благоразположение към отново подетата и организирана от Белград и Атина сръбска и гръцка пропаганда. В техните разбирания не само българите, но и всички останали народности – турци, кюрди, албанци, гърци, евреи, власи и др. е редно да получат широка свобода за да бъдат привързани към османо-турската държавност. Предлагащата социално-икономическа програма също изпреварва и е в противоречие с младотурския политически идеал за запазване на вековната империя.

Младотурският преврат се оказва осъден на неуспех опит за европейско демократизиране на етнополитическите взаимоотношения в Османската империя. Той само разпали временно притихналата омраза и етнически конфликти между османските поданици и засили чувството за обреченост на тяхната държава. От друга страна създадена бе обстановка за обединение на християнските народи и държави срещу султанска Турция, което намери израз в Балканската война от 1912 г. Но последиците от нея още повече усложняват следването на българския национален идеал, което и днес продължава да намира отзвук в обществените настроения и нагласи.

За вярата, морала, родолюбието и отговорността, Благоевград, 2009 – [http:// www.makedonskatribuna.com](http://www.makedonskatribuna.com) и др.

Есеистично и публицистично е изразена гражданската позиция на автора върху съвременното организационно, идейно и политическо състояние на гражданските и неправителствени структури, които са носители на традиционните послания и възгледи на следвоенното македонско освободително движение. Аргументирана е необходимостта от качествена промяна на обстановката и обединяване национално-отговорните усилия на всички македонски формации в България, което е гаранция за разумно надпартийно развитие на един нов обединителен съюз, продължител на автентичния национален идеал на всички българи от Македония.

Генерал Георги Тодоров в историческата съдба на Дупница и Свети Врач. – Във: Дупница и Дупнишко в борбите за национално освобождение, обединение и независимост. Сборник доклади от националната научна конференция, Дупница, 24-25 октомври 2008 г., С., 2009, с. 157-161.

В статията са подирени някои непознати исторически асоциации между двата града по долината на р. Струма, Дупница и Свети Врач (дн. Свети Врач). Посочени са имената на Бекир ефенди, Яне Сандански, а по-

пространно е открояна личността и народополезната дейност на ген. Г. Тодоров, прославеният командир на 7-а пехотна Рилска дивизия.

Именно в с. Свети Врач (от 1929 г. град) войсковия командир на Втора армия през 1916-1918 г. проявява организаторските си качества на паркостроител и патриот, обвързан със съдбата на местното българско население. По-късно той е окръжен управител и е застъпник на идеята за спазване на законността и противник на всички прояви в спомагателната организация на ВМРО, които накърняват държавния суверенитет и авторитет, както в Свети Врач, така и в целия окръг.

Поставени са няколко значими извороведски и теоретични проблеми, чиито извеждане може да бъде ключов принос за написване научната биография на ген. Тодоров.

„Денят на Македония” – ключът към модела на българското политическо апостолство в междувоеното македонско освободително движение на. – Македонски преглед, под печат, с. 10.

Авторският мотив за настоящото научно съобщение е провокиран от продължаващото през последните две десетилетия безпрецедентно и смехотворното изопачаване на българското културно-историческо наследство в Република Македония. Това познато злочесто явление отклонява вниманието на българския учен от множество научни проблеми. Един от тях е „Денят на Македония”.

Избраното тематично проучване е и опит да продължат авторските усилия за изследване политико-светогледните възгледи на македонските българи. В този смисъл „Денят на Македония” е отлично поле и открива широки неизползвани възможности, усилен и от малко познатия автентичен изворов материал, съхраняван във фондовете на Държавен архив и филиалната библиотека на Македонски научен институт в Благоевград.

Тъй като още от средните векове Бог Свети Дух е закрилник на Македония, то за първи път християнски празник „Свети Дух” е масово почитан като „Деня на Македония” през 1925 г., естествено в свободната българска държава. Подобно на мобилизиращия „Ден на Ирландия”, тогавашните легалните и революционни дейци успяват да изградят отворения колективен общонационален модел на българското политическо апостолство в македонското освободително движение. Неговите важни легални структури са Националният комитет на Съюза на Македонските емигрантски организации, Македонските благотворителни братства, Илинденската организация, Македонските студентски дружества в София

и чужбина, Македонските младежки организации, Македонски научен институт, Македонски женски съюз и др.

Денят на Македония се превръща в общ празник за всички македонски организации. Същността на българското политическо апостолство в македонското освободително движение намира израз в триединната насоченост на съзнателно избрания празничен знак: Това е ден на почит и помен, на прослава и възпоменание към делото на всички загинали в общобългарските борби за освобождението на Македония; на второ място Духовден е повод за протест и разобличаване античовешкият лик на окупаторските сръбски и гръцки режими в Македония и на трето като ден за равностойност и отчетност, ден на самооценка, самоанализ и самоконтрол. Ден за отговор на често задавания и внушаван през онези години въпрос – „Какво направи днес за Македония ? ”.

В съобщението са открити положителните и отрицателни последици от дейностите около общественото отбелязване на Духовден, както и съвременната несъвместимост на неговите традиционни послания с каквато и да било македонистка среда.

Един малък документ от с. Трабoтивище, Царевоселско за голямата политика на България през 1941-1944 г. – Македонски преглед, 2011, под печат, 5 с.

Целта на научното съобщение е въз основа на автентични документи, съхранявани в Държавен архив – Благоевград да се пресъздаде един детайл от военновременната политика на „Обединена, велика България” в една доскоро погранична селска община. Основната авторска идея и послание, е чрез въвеждането в обръщение на непознатата преписка между жители на Трабoтивишка селска община с един от наследниците на братя Миладинови, Христо Миладинов, директор на Горноджумайска област да бъдат постигнати две изследователски задачи. На първо място да бъдат илюстрирани типичните характеристики за слабостите на българската администрация особено през последните години на нейното управление във Вардарска Македония. На второ място своеобразната „кметска афера” в Трабoтивишката селска да бъде открито като благодатен повод за цялостно проучване и възможност пред бъдещи учени за теренна работа по неизследваната тема „Етнологически аспекти на проблема за македонска нация в следвоенна Югославия”.

Два непознати документи от Държавен архив-Благоевград за съдбата през 1913 г. на македонските българи в Струмишко и Тиквешко през 1913 г. – Македонски преглед, под печат, 18 с. ;

Необходимостта настоящата археографска публикация да стане публичен факт не е мотивирана толкова от немаловажното обстоятелство за близо вековната забравя на двата документа. Целта е научната и любознателната читателска общност в навечерието на юбилейните годишнини още веднъж да осмисли крайно поучителната тема за причините и последиците от Балканските войни 1912-1913 г. Именно те са изследователски обект на Комисията за проучване на Балканите, която е създадена от Европейското бюро на Карнегиевата фондация за международен мир.

Първият документ е писмо на Митрополит Герасим, духовният ръководител на Струмишка епархия до Българската екзархия в Цариград. То е в отговор на посланието, което Екзарх Йосиф отправя на 3 септември 1913 г. по повод искани сведения от свещеническият и епископски клир за цялостното състояние на екзархийските епархии, които в продължение на близо цяла година са поле на военни и извънредни събития. септември се завръща в града и подробно известява Екзарх Йосиф за нелицеприятната обстановка в града и околността.

Вторият документ е приложен към владишкото писмо и е препис от рапорта на Георги Варналиев, бивш екзархийски учител в гр. Кавадарци, един от главните поселишни центрове на Тиквешкия край. Много подробно и обективно българският учител и родолюбец в рапорта си от 11 септември 1913 г. до Струмишкия митрополит Герасим излага собственоръчно положението в гр. Кавадарци и района, както и съдбата на неговите сънародници от началото на Балканската освободителна война (октомври 1912 г.) до 30 август 1913 г.

Настоящата публикация е още една благородна възможност за взаимното опознаване на днешното население от Република България и Република Македония, което има обща историческа съдба и продължава да бъде разделено вече близо век от една и съща омразна граница.

Археографското съобщение е в памет на покойната колега Кунка Дашева, която откри тези документи при работа с богатия архивен ф. 48К – Струмишка митрополия и на която принадлежи професионалната идея за обнародването им.

III. Рецензии и отзиви:

Тодоровски, Зоран. Внатрешната Македонска Революционерна Организација, 1924-1934, Скопје, 1997, с. 281. –Военноисторически сборник, 1998, № 6, с. 226-231.

Рецензията има пряко отношение към историческата истина по сложния и изкуствено заплетен македонски въпрос. Професионалният и читателски интерес е провокиран от няколко групи обстоятелства. Зоран Тодоровски е представител на по-младото поколение историци от Република Македония, които от 1991 г. много активно работят в централните архивохранилища. Авторът през 1995 г. защита успешно докторска дисертация, която две години по-късно е допълнена и издадена като първа монография, появила се в Скопие, изцяло посветена върху доскоро забранената от режима в Република Македония тема „ВМРО с водачи Т. Александров и Ив. Михайлов”.

Благодарение на няколкогодишната си работа сред оригиналните домашни извори, прочитът на българската научна книжнина и на изследователския си опит Зоран Тодоровски представя обобщено многообразната дейност на междувоенната ВМРО.

В рецензията са посочени много факти от труда, които поставят отново сериозния въпрос за научната добросъвестност и етичност при използването на българските архиви, за необходимостта от опазване на задължителните отношения на взаимно уважение и равноценност между специализираните държавни институции в областта на архивното дело.

Работата на колегата Тодоровски обогатява макар и доста едностранчиво, фактическите представи на научната общност в Скопие за дейността на българската освободителна революционна организация. Но за широката читателска аудитория в Република Македония и тази книга не може да бъде средство за формиране на напълно обективно, историческо познание, именно поради тенденциозната си македонистка обогатеност и насоченост.

Пърличев, К. 36 години във ВМОРО. Спомени на Кирил Пърличев, С., 1999, с. 640. – Личният архив на Кирил Григоров Пърличев – ценен историко-документален извор за освободителното движение на македонските българи. – Македонски преглед, 2000, № 3, с. 157–167.

В рецензията е оценена високата информационна стойност на публикуваните спомени, дело на Кирил Григоров Пърличев, задграничен

представител на ВМРО. Те са първокласни мемоари, защото са извор за правдивото възкресяване революционното дело и легално движение на българите в Македония. Освен това успешно въвеждат любознателния читател в романтичния и трагичен свят на отечествената революционна борба през времето 1894-1933 г.

Спомените на К. Пърличев са освежавани не само от водения дневник, но и от използваните в текста архивни материали. Още в края на 1932 г. той замисля отпечатването на подготвения сборник с повече от 220 документа. Едва днес те стават публично достояние, а тогавашната съставителска воля е изпълнена, тъй като истолическата наука бива обогатена с настоящото документално издание.

Отправени са и доброжелателни градивни забележки, които имат за цел издигането на по-високо информационно ниво бъдещите археографски приноси на съставителя К. Пърличев. Мотивът е да бъде изтъкната пред читателската общност трайната необходимост от прилагането научно-критическия начин за възпроизвеждане на документалните текстове, касаещи историческия живот на българското население в Македония. Още повече и затова, че в България има отлична археографска традиция, която за съжаление през последните десет години не се следва достатъчно успешно.

Водещият недостатък на рецензията е, че след близо 70 години се публикуват спомените и документите, без да се отчитат напълно постигнатите през това време резултати на историческата наука, архивистика и архивно дело.

Цветковска, Надежда. Македонското прашане во Југословенскиот парламент меѓу двете светски војни, Скопје, 2000, с. 228. – Как се прави кариера под чадъра на македонизма ? – Македонски преглед, 2001, № 3, с. 127-130.

Изтъкнати са целенасочено няколко типични примери от биографията на автора Цветковска за работещата под чадъра на македонизма система за професионално израстване.

Третата монографията на колегата д-р Цветковска е поредно наукообразно доказателство обезличаващо академичната история на македонските българи. В случая посредством богатата, но едностранчиво поднесена информация са изковани старомодните идеологически оръжия на обърната главно към миналото пропагандна школа. До болка познатите

в България смехотворни измислици и македонистки инструментариум изграждат основите на авторската скована позиция. Водещите опорни направления са в тезата за подялбата през 1913 г. на бившата османска провинция не само от Сърбия и Гърция, но и от България, в подборното изворово цитиране и тенденциозни позовавания на стари и нови авторитети от Скопие, в политическо мотивираното внушение за историческата обосновааност на днешната македонска национална държава, в двусмисления понятиен апарат и най-вече в мита за враждебните различия между българи и „македонци”.

Китанов, В. Принос към дипломатическата история на България. Григор Начович и българо-турското споразумение от 1904 г. Документален сборник, С., 2004, с. 544. – Впечатляващ документален сборник. – Македонски преглед, 2005, № 1, с. 122-126.

Корпусното издание по достоен начин ознаменува 100-годишнината от междудържавния акт, подписан на 26 март 1904 г. в столицата на Османската империя. То е солидна основа за написването на съответната тематична научна монография.

С професионална вещина В. Китанов в историографския предговор и чрез важните извори рамкира трудната външнополитическа дейност, за която е призван ръководният елит на Българското княжество. Кореспонденцията от Цариград, София, Виена, Париж, Берлин и Рим из дипломатическите канцеларии и пред европейската общност доказват правото на България да бъде естествен гарант спрямо съдбата на онеправданите си сънародници в Македония и Одринска Тракия.

Най-същественият професионален и археографски успех на В. Китанов е възкресеният образ на Григор Начович, чиято заслужена оценка е „най-умел и обигран дипломат”.

Посочените в рецензията забележки навяват мисълта за целесъобразното творчество и колегиално сътрудничество между архивисти и историци, което е гаранция за утвърждаване на най-добрите постижения в отечествената археографска традиция.

Настоящият сборник е безспорен успех за колегата Китанов. С богатството на документацията по българо-турското споразумение, с отразената драматична съдба на българите в Македония и Одринска Тракия и с резюметата на турски, английски, немски, френски и руски

трудът е отличен извор за историята на Европейския югоизток, както и духовно послание за бъдещо добросъседско сътрудничество.

Една книга с човешки послания. Рецензия за книгата на Каракасиду, А. Житни поля, кървави хълмове. Преходи към националното в Гръцка Македония, 1870-1970. „Сиела”, С.,2008, с. 391. – www.macedonia-science.org.

Когато говорим и пишем за Македония, гръцките пропагандни внушения са ясни: населението на Македония е чисто гръцко, а придошлите славяни от VI и VII век са асимилирани от гръцката култура и само част от македонските гърци усвояват славянското „наречие”.

Затова едва ли някои в България може да бъде изненадан, когато в резултат от намесата на гръцкото външно министерство Университетското издателство – Оксфорд не издаде авторската монография на младия обективен учен Анастасия Каракасиду. Нейната дисертация публикувана през 1997 г. в Чикаго най-сетне е публичен факт и в България.

Каракасиду с методите на антропо-етноложкото проучване вещо води читателя между лабиринтите на „устната памет и писаната история”. Изследва обмена на идентичностите успоредно с формирането на „пазарната общност в Гювезна”, селото, което е център на историческото повествование и арена на драматичния гръцки национален преход.

Авторът професионално разделя историческите наслоения и основателно откроява три посоки в разнищените спомени за миналото. Първата е официалната, училищно-църковна гръцка история, втората е обвързването на „местните събития, еталони, артефакти с голямото наследство и съдбата, призована, съхранена и защитена от националната история”, а третата са обикновените лични и семейни истории. Именно по този начин се развенчават редица традиционни гръцки пропагандни митове за етническата картина в Македония, а българския читател получава познания, които не могат да го изненадат.

Каракасиду е автор на научна монография, чието съдържание е не само основополагащ труд в съвременното хуманитарно познание, но е доказателство за нейната висока професионална ерудиция, академична добросъвестност и заслужаваща уважение гражданска позиция.

За читателите в България е важно да бъде посочено следното: Наистина добре е да се знае, че изграждането на елинското национално тяло в Гръцка Македония е станало чрез естествени и ръководени от гръцката държава процеси на сбор между тамошните етнически общности. Само една от тях са македонските българи егейци.

Но този исторически факт би трябвало да се изтъква не за да организираме на широк фронт съпротива срещу елинизацията. По-добре да

се насочат усилията на модерната българска наука да запълни белите полета за войнишки гробове, комитски паметници, църковни храмове и свети места и въобще за съдбата на „татковинското” ни културно-историческо наследство. В тази посока работата е огромна и разумна, защото най-после са налице условия за тъй необходимото деидеологизирано мостово сътрудничество между двете съседни евро-атлантически държави и православни народи.

Георгиев, Г. Македоно-одринското движение в Кюстендилски окръг (1895-1903). Академично издателство „Марин Дринов”, С., 2008, с. 288. – Македонски преглед, 2009, № 3, с. 155-157.

Публикуваният дисертационен труд на колегата Георгиев с три глави и десет параграфа е доказателство за разнообразието и стойността на авторските търсения. Монографичният дебют обект на рецензия впечатлява с отличната историографска, археографска и документална осведоменост на автора. Разнообразният по вид и съдържание изворов материал от близо 40 фонда е напълно достатъчен за професионалната обоснованост на авторското заключение. Там убедено е открито възловото място на Кюстендилски окръг в колективния стремеж на българите от двете страни на границата към национално обединение.

Монографията е първото цялостно изследване, което върху пограничния терен пресъздава възможно най-достоверната картина от развитието на общобългарското македоно-одринско движение. Поради ред обстоятелства мнозина наши колеги от чужбина не полагат особени усилия да проникнат в същността на водените междуособни борби. Някои от тях са склонни безкритично да заемат политически мотивирани оценки и следвоенни наукообразни съждения на скопската историографска школа. В този смисъл рецензираната книга съдържа първокласен фактически материал, който потвърждава приносите на отечествената историография по множество основни въпроси: взаимоотношенията между МОО и ВМОРО; българската държава, политическите партии и съдбата на българите в Македония; същността на фракционните борби в МОО; програмните цели на освободителната борба в Македония и Одринска Тракия; разкриване патриотичния облик на офицерите-върховисти; дейността в Дупница на Яне Сандански, по-късно идеологически набеден за „етнически македонец”; многобройните прояви в България, подчинени на принципа: „всеки българин е длъжен да помогне на своя брат-роб в Македония” и т. н.

Колегата Георгиев с първата си монография привежда множество сведения, податки, идеи и т. н. за бъдеща научно-изследователска дейност

с широко тематично разнообразие. Важно е и темата да намери логичния си завършек до 1912 г. Пространственото ограничаване на авторския замисъл предполага по-наситена фактографска плътност на изложението. Това на места задруднява възприемането на текста. Научният труд като цяло е четивен, а целенасочено търсения баланс между документалната база и авторския анализ е залог за бъдещи творчески успехи.

Рецензираната книга е безспорен научен принос. Написана е с голяма авторска отговорност, с уважение към усилията на професионалната колегия и с преклонение пред водената борба за свободата на българите в Македония. Затова тя е и в памет на Методи Димов, роден в Битоля през 1938 г., политически емигрант в Брюксел, починал в Дупница, за да остана неговата житейска съдба завинаги обвързана с българската му татковина.